

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیاری از خداوند سبحان و اعتقاد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشتن مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری، مادران دانشجویان و اعضاء هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.
- ۲- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.
- ۴- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.
- ۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.
- ۸- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۹- اصل برانت: التزام به برانت جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلائند.



معاونت پژوهش و فن آوری
به نام خدا
تعهد اصالت رساله یا پایان نامه تحصیلی

اینجانب **نسرین فرجی بیاتیانی** دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد در رشته روانشناسی تربیتی که در تاریخ ۹۱/۷/۲ از پایان نامه خود تحت عنوان:

مقایسه میزان مهارت‌های اجتماعی، اضطراب و پرخاشگری بین کودکان ۷-۱۲ ساله گروه آموزشی موسیقی و گروه غیرموسیقی در شهر شیراز

" با کسب نمره دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

۱) این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آنرا در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده ام.

۲) این پایان نامه قبلاً برای هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴) چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء



دانشگاه آزاد اسلامی

واحد مرودشت

دانشکده‌ی علوم تربیتی و روانشناسی، گروه روانشناسی

پایان‌نامه جهت دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد (M.A) در رشته روانشناسی تربیتی

عنوان:

مقایسه‌ی میزان مهارت‌های اجتماعی، اضطراب و پرخاشگری بین کودکان

۷-۱۲ ساله‌ی گروه آموزش موسیقی و گروه غیرموسیقی در شهر شیراز

استاد راهنما:

دکتر محمد خیر

استاد مشاور:

دکتر سیده مریم حسینی

نگارش:

نسرین فرجی بیاتیانی

مهرماه ۱۳۹۱



صورتجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد (M.A)

نام و نام خانوادگی دانشجو: نسرین فرجی بیاتانی در تاریخ ۹۱/۷/۲ رشته: روانشناسی تربیتی

از پایان نامه خود با عنوان: مقایسه میزان مهارت های اجتماعی، اضطراب و پرخاشگری بین کودکان ۷-۱۲ ساله گروه آموزشی موسیقی و گروه غیرموسیقی در شهر شیراز

با درجه و نمره ۱۸ دفاع نموده است.

نام و نام خانوادگی اعضای هیات داورى سمت امضاء اعضای هیات داورى

۱- دکتر محمد خیر استاد راهنما

۲- دکتر سیده مریم حسینی استاد مشاور

۳- دکتر سیروس سروقد استاد داور داخلی

۴- دکتر لادن معین استاد داور خارجی

مراتب فوق مورد تایید است . مدیر/معاونت پژوهشی

مهر و امضاء

سپاسگزاری

سپاس و ستایش خداوندی را سزا است که جهانیان را از ظلمت نیستی به صحنه‌ی نورانی هستی کشاند و عشق به آموختن را در انسان به ودیعه نهاد.

از استاد فرزانه و ارجمندم جناب آقای دکتر خیر که با فروتنی خود، به من درس اخلاق و انسانیت آموختند و چند صباحی افتخار شاگردی ایشان را داشتم کمال تشکر و قدردانی را دارم، همچنین از زحمات و راهنمایی‌های صمیمانه و بی‌دریغشان در انجام این پژوهش سپاسگزارم.

تشکر و سپاس از استاد ارجمندم خانم دکتر حسینی و با آرزوی سلامتی و موفقیت برای ایشان که با لطف و مهربانی خویش مراد انجام این پژوهش یاری دادند.

از زحمات داوران محترم، جناب آقای دکتر سروقد و سرکار خانم دکتر معین، کمال تشکر و قدردانی را

دارم.

تقدیم

به پدر و مادرم:

که موفقیت امروز من مرهون لطف و زحمات آن‌هاست.

به همسرم:

به پاس همه‌ی مهربانی‌ها، محبت‌ها و همراهی‌های بی‌دریغش در تمام مراحل

زندگی، بویژه در طول مدت تحصیل.

به غنچه‌های باغ زندگیم:

به خاطر صبوری و به عشق وجودشان.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده
	فصل اول: کلیات طرح تحقیق
۳	مقدمه
۵	بیان مسئله
۷	اهمیت و ضرورت پژوهش
۱۰	اهداف پژوهش
۱۱	تعاریف نظری و عملیاتی متغیرها
	فصل دوم: ادبیات و پیشینه‌ی پژوهش
۱۵	مقدمه
۱۵	الف: مبانی نظری
۱۵	۱. مبانی نظری مهارت‌های اجتماعی
۱۵	تعاریف
۱۷	انواع مهارت‌های اجتماعی
۱۷	دیدگاه‌های مختلف درباره مهارت‌های اجتماعی
۲۱	۲. مبانی نظری اضطراب
۲۱	تعاریف
۲۲	انواع اضطراب‌ها و ترس‌ها
۲۳	رویکردهای مختلف در ارتباط با اضطراب
۲۴	۳. مبانی نظری پرخاشگری
۲۵	رویکردهای نظری درباره‌ی پرخاشگری
۲۶	۴. مبانی نظری موسیقی

۲۷	-----	تاریخچه‌ی پیدایش موسیقی
۲۹	-----	نظریاتی در ارتباط با موسیقی
۲۰	-----	ب: پیشینه‌ی پژوهش
۲۰	-----	موسیقی و مهارت‌های اجتماعی
۳۲	-----	موسیقی و اضطراب
۳۳	-----	موسیقی و پرخاشگری
۳۴	-----	تعامل مهارت‌های اجتماعی و پرخاشگری با جنسیت
۳۶	-----	تعامل اضطراب و جنسیت
۳۷	-----	جمع‌بندی
۳۸	-----	فرضیه‌های پژوهش
۳۸	-----	سؤالات پژوهش

فصل سوم: روش شناسی پژوهش

۴۰	-----	مقدمه
۴۰	-----	روش تحقیق
۴۰	-----	جامعه‌ی آماری
۴۰	-----	نمونه، روش نمونه‌گیری، حجم نمونه و ویژگی‌های دموگرافیک نمونه
۴۲	-----	ابزار جمع‌آوری داده‌ها و روایی و پایایی
۴۲	-----	مقیاس مهارت‌های اجتماعی ماتسون (فرم کودکان)
۴۴	-----	مقیاس اضطراب کودکان اسپنس
۴۸	-----	زیر مقیاس پرخاشگری
۴۸	-----	روش اجرای پژوهش
۴۹	-----	روش تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها

فصل چهارم: یافته‌های پژوهش

۵۱	-----	الف - داده‌های توصیفی
۵۲	-----	ب) یافته‌های استنباطی
۵۲	-----	فرضیه ۱
۵۳	-----	فرضیه ۲
۵۳	-----	فرضیه ۳
۵۴	-----	سوال پژوهشی اول

۵۶	-----	سؤال پژوهشی دوم
۵۷	-----	سؤال پژوهشی سوم
۵۸	-----	جمع بندی

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۶۱	-----	خلاصه تحقیق
۶۱	-----	بحث و نتیجه گیری در مورد یافته های پژوهش
۶۷	-----	دستاوردهای اصلی پژوهش
۶۷	-----	محدودیت های پژوهش
۶۸	-----	پیشنهادات پژوهش

فهرست منابع و ماخذ

۶۹	-----	منابع فارسی
۷۳	-----	منابع انگلیسی:

پیوست ها

۷۶	-----	پیوست الف) مقیاس مهارت های اجتماعی ماتسون (فرم کودکان)
۸۰	-----	پیوست ب) مقیاس اضطراب کودکان اسپنس (فرم کودکان)
۸۴	-----	چکیده انگلیسی

فهرست جدول‌ها

عنوان	صفحه
جدول ۳-۱- حجم نمونه در هر دو گروه براساس جنسیت	۴۱
جدول ۳-۲- حجم نمونه در هر دو گروه بر اساس سن	۴۱
جدول ۳-۳- حجم نمونه در هر کدام از گروه‌ها بر اساس تحصیلات پدر	۴۲
جدول ۳-۴- مولفه‌های مقیاس مهارت اجتماعی ماتسون و سوالات مربوط به هر کدام از آنها	۴۴
جدول ۳-۵- ضریب آلفای مقیاس اضطراب اسپنس	۴۵
جدول ۳-۶- ضرایب همبستگی هراس و ترس از فضای باز	۴۶
جدول ۳-۷- ضرایب همبستگی اضطراب جدایی	۴۶
جدول ۳-۸- ضرایب همبستگی ترس از آسیب فیزیکی	۴۶
جدول ۳-۹- ضرایب همبستگی ترس (فویا)	۴۷
جدول ۳-۱۰- ضرایب همبستگی وسواس عملی-فکری	۴۷
جدول ۳-۱۱- ضرایب همبستگی اضطراب عمومی	۴۷
جدول ۳-۱۲- ضرایب همبستگی زیر مقیاس‌ها با یکدیگر و با نمره کل مقیاس اضطراب اسپنس	۴۸
جدول ۴-۱- داده‌های توصیفی مربوط به مهارت اجتماعی به تفکیک جنسیت و گروه	۵۱
جدول ۴-۲- داده‌های توصیفی مربوط به اضطراب به تفکیک جنسیت و گروه	۵۲
جدول ۴-۳- داده‌های توصیفی مربوط به پرخاشگری به تفکیک جنسیت و گروه	۵۲
جدول ۴-۴- مقایسه میزان مهارت‌های اجتماعی گروه آموزش موسیقی و غیرموسیقی	۵۳
جدول ۴-۵- مقایسه میزان اضطراب گروه آموزش موسیقی و غیرموسیقی	۵۳
جدول ۴-۶- مقایسه‌ی میزان پرخاشگری گروه آموزش موسیقی و گروه غیرموسیقی	۵۴
جدول ۴-۷- میانگین و انحراف معیار، به تفکیک جنسیت و گروه در مورد متغیر مهارت‌های اجتماعی	۵۵
جدول ۴-۸- بررسی تعامل بین میزان مهارت اجتماعی دو گروه به لحاظ جنسیت	۵۵
جدول ۴-۹- میانگین و انحراف معیار اضطراب کودکان به تفکیک جنسیت و گروه	۵۶
جدول ۴-۱۰- بررسی تعامل بین میزان اضطراب دو گروه به لحاظ جنسیت	۵۶
جدول ۴-۱۱- میانگین و انحراف معیار کودکان به تفکیک جنسیت و گروه	۵۷
جدول ۴-۱۲- بررسی تعامل بین میزان پرخاشگری دو گروه به لحاظ جنسیت	۵۸

فهرست نمودارها

عنوان ----- صفحه

نمودار ۴-۱- نمودار تعاملی میزان مهارت اجتماعی دو گروه به لحاظ جنسیت ----- ۵۵

نمودار ۴-۲- نمودار تعاملی میزان اضطراب دو گروه به لحاظ جنسیت ----- ۵۷

نمودار ۴-۳- نمودار تعاملی میزان پرخاشگری دو گروه به لحاظ جنسیت ----- ۵۸

چکیده

این پژوهش با هدف، مقایسه‌ی میزان مهارت‌های اجتماعی، اضطراب و پرخاشگری بین کودکان ۷-۱۲ ساله‌ی گروه آموزش موسیقی و گروه غیرموسیقی در شهر شیراز، صورت گرفته است. این پژوهش از نوع علی-مقایسه‌ای و با مقایسه‌ی دو گروه ۶۰ نفره انجام گرفت. ابتدا ۴ مرکز موسیقی به صورت تصادفی از بین ۴۳ مرکز انتخاب شد و سپس همه‌ی کلاس‌های موسیقی کودکان در این مراکز به صورت خوشه‌ای مرحله‌ای تصادفی انتخاب شدند. برای سنجش مهارت‌های اجتماعی کودکان، از مقیاس مهارت‌های اجتماعی ماتسون (فرم کودکان) و برای سنجش پرخاشگری از زیر مقیاس پرخاشگری و سرکش بودن از همان مقیاس و همچنین برای سنجش میزان اضطراب، از مقیاس اضطراب کودکان اسپنس استفاده شد. از آزمون تی مستقل برای تفاوت میزان متغیرها در دو گروه، و از تحلیل واریانس دو راهه برای بررسی تعامل در دو جنس استفاده شد. نتایج این پژوهش نشان داد میزان مهارت‌های اجتماعی کودکان گروه آموزش موسیقی به طور معناداری ($p < 0/05$) بالاتر از گروه غیرموسیقی بود. همچنین میزان اضطراب کودکان گروه موسیقی نیز به طور معناداری ($p < 0/05$) نسبت به گروه غیرموسیقی پایین‌تر بود، اما در میزان پرخاشگری دو گروه تفاوت معناداری مشاهده نشد. همچنین نتایج نشان داد که بین میزان مهارت‌های اجتماعی گروه موسیقی و گروه غیرموسیقی به لحاظ جنسیت تعامل معناداری وجود داشت. اما در مورد اضطراب و پرخاشگری تعامل معنادار نبود.

کلید واژه‌ها: موسیقی، مهارت‌های اجتماعی، اضطراب، پرخاشگری.

فصل اول

کلیات طرح تحقیق

مقدمه

دوران دبستان معمولاً دوران رشد و نمو افقی است. اواسط کودکی حکم آرامش قبل از طوفان نوجوانی را دارد. متأسفانه این قضیه به این برداشت غلط منتهی شده که اواسط کودکی یک دوره راکد و بی‌رونق و غیرواقعی است. برخلاف سال‌های نخست که رشد شناختی، جسمی و اجتماعی کودک مشهود است، تغییرات در اواسط کودکی تدریجی‌ترند. ولی تغییرات مهمی در این دوران روی می‌دهد. محدوده اجتماعی کودک در این دوره گسترش می‌یابد و دوستان و معلمان نقش مهم‌تری پیدا می‌کنند (کاپلان^۱، ۲۰۰۰، ترجمه فیروزبخت، ۱۳۸۴).

کودکان در این دوران آزادی‌ها و مسئولیت‌های بیشتری در خانه بدست می‌آورند. چون پدر و مادرها همیشه در کنار بچه‌ها نیستند، آن‌ها باید درست و غلط را تشخیص دهند و در مورد روابط میان فردی خویش تصمیم بگیرند. دوستی‌های کودکان در اواسط کودکی بر سازگاری و هماهنگی روانی طرفین مبتنی است. با افزایش توانایی‌های شناختی کودکان برداشت آنان از دوستی تغییر می‌کند. کودکان سرشناس‌تر، معمولاً مهربان‌ترند و مهارت‌های اجتماعی^۲ خوبی دارند، آن‌ها دیگران را در منافع خود شریک می‌کنند. اما کودکان مطرود، مضطرب^۳ و افسرده و پرخاشگرند^۴ (فیروزبخت، ۱۳۸۴).

مهارت‌های اجتماعی قوی برای موفقیت در فعالیت‌های زندگی بسیار حیاتی است و می‌تواند موفقیت در زمینه‌های تحصیلات دانشگاهی، روابط خانوادگی و دوستانه، کار و فعالیت‌های فوق برنامه را تحت تاثیر قرار دهد. کودکان و نوجوانانی که در روابط اجتماعی، رفتاری و تحصیلی از خود ضعف نشان می‌دهند در معرض خطراتی با نتایج و اثرات کوتاه مدت و دراز مدت می‌باشند (لن^۵، گیونر^۶ و پیرسون^۷، ۲۰۰۴). کودکان منزوی و مطرود دو گروه‌اند: گروه اول، مضطرب، تنها و افسرده‌اند و عزت نفس پایین دارند (پترسون^۸، کوپراسمیت^۹ و گریسلر^{۱۰}، ۱۹۹۰، به نقل از کاپلان، ترجمه فیروزبخت، ۱۳۸۴). پسرهای

-
1. Kaplan
 2. social skills
 3. anxiety
 4. aggression
 5. Lane
 6. Givnner
 7. Pierson
 8. Peterson
 9. Cooper smite
 10. Goertzel

مطروود و غیرپرخاشگر معمولاً از نظر معلمان، بچه‌های خجالتی، منفعل و از لحاظ اجتماعی بی‌احساس‌اند (دان^۱ و مک‌گوایر^۲، ۱۹۹۲، فیروزبخت، ۱۳۸۴). گروه دوم کودکان مطروود، پرخاشگرند. این گروه نسبتاً پایدارند. کودکانی که در کلاس دوم پرخاشگری نشان می‌دهند، در کلاس پنجم هم برون‌ریزی دارند. کودکانی هم که در کلاس دوم قابلیت اجتماعی ندارند و منزوی هستند در سال‌های بعدی تحصیلات دبستانی، افسردگی و اضطراب دارند (هایمل^۳، باوکر^۴ و وودی^۵، ۱۹۹۰، فیروزبخت، ۱۳۸۴).

پژوهش حاضر با هدف معرفی ابزاری در جهت کمک به رشد و ارتقای مهارت‌های اجتماعی و کاهش اضطراب و پرخاشگری در کودکان انجام شده و این ابزار چیزی نیست جز ابزاری ساده و جذاب به نام موسیقی. موسیقی درمانی، به کار بردن موسیقی به عنوان ابزاری برای فراهم کردن تغییرات مثبت در رفتار است. هدف موسیقی، کمک به افراد برای رسیدن به توانایی‌های بالقوه‌ی آنها، ترمیم، تثبیت و بهبود سلامت جسمی، اجتماعی و هیجانی‌شان است (سلطانی، اللهیاری، رسول‌زاده طباطبایی و سلطانی، ۱۳۸۹).

موسیقی درمانی در درمان بسیاری از مسائل فیزیکی، عاطفی و روانی در افراد مختلف کاربرد دارد. مهم‌ترین این مشکلات شامل: درد، اضطراب، غم و اندوه، مشکلات ارتباطی، پرخاشگری و... می‌باشد (هیلیارد^۶، ۲۰۰۰، به نقل از کاظکی ملک محمودی، ربیعی و کاظمی ملک محمودی، ۱۳۸۶). انعطاف‌پذیری مغز یا آمادگی آن برای تغییر کردن توسط محیط، در سنین اولیه کودکی در بالاترین حد است و با گذشت زمان کاهش می‌یابد (کولب^۷ و ویشا^۸، ۱۹۹۸، به نقل از اسلاوین^۹، ۲۰۰۶، ترجمه سید سید محمدی، ۱۳۸۷).

گاردنر^{۱۰} (۲۰۰۰) معتقد است پژوهش درباره مغز، از اهمیت تحریک اولیه از فعالیت در یادگیری و از موسیقی و هیجان‌ها حمایت می‌کند (سید محمدی، ۱۳۸۷). آموزش موسیقی (ارف^{۱۱}) در افزایش رشد شناختی کودکان مؤثر بوده (میربها، کاویانی، پورناصرح، ۱۳۸۲). همچنین گاردنر موسیقی را به عنوان یکی از عوامل سازمان‌دهنده فرآیندهای شناختی کودکان مطرح می‌کند (میربها و همکاران، ۱۳۸۲).

¹ - Dan

² - McGue

³ - Hymel

⁴ - Bouker

⁵ - Woody

⁶ - Hilliard

⁷ - Kolb

⁸ - Whishaw

⁹ - Slavin

¹⁰ - Gardner

¹¹ - Orff

بیان مسئله

از آنجایی که آدمی از بدو تولد پا به عرصه اجتماع می‌گذارد و نیازهای خود را از تعامل با محیط و اطرافیان مرتفع می‌سازد، لذا برقراری ارتباط در دوران کودکی بسیار حائز اهمیت است و همچنین می‌تواند پایه‌ای محکم برای تعامل در بزرگسالی باشد.

هر انسانی نیاز دارد با دیگر افراد جامعه، روابط صمیمانه بر پایه‌ی احترام، همکاری و به دور از ترس و نگرانی و خشونت برقرار کند، تا هم به نیازهای فردی و اجتماعی خود پاسخ مناسب و مؤثر داده و هم در جهت حفظ و نگهداری جامعه انسانی سالم‌تر به دیگران کمک کرده باشد.

در این بین با وجود روابط و مشکلات پیچیده‌ی انسانی، فردی قادر به تعامل سالم و زندگی موفق است که بتواند شیوه‌های رفتاری موثر و کارآمد اجتماعی را به کار گیرد. چنین ارتباطی در سایه رشد مهارت‌های و تسلط بر هیجاناتی مانند اضطراب و پرخاشگری میسر است. اسلبی^۱ و گوارا^۲ (۲۰۰۳) مهارت اجتماعی را مترادف با سازگاری اجتماعی می‌دانند. از نظر آنها مهارت اجتماعی عبارت است از توانایی ایجاد ارتباط متقابل با دیگران در زمینه‌ی خاص اجتماعی به طوری که در عرف جامعه قابل قبول و ارزشمند باشد.

منظور از مهارت‌های اجتماعی، مجموعه رفتارهای آموخته شده‌ای است که فرد را قادر می‌سازد با دیگران رابطه‌ی اثربخش داشته باشد و از واکنش‌های نامعقول اجتماعی خودداری کند. کودکانی که مهارت‌های اجتماعی کافی کسب کرده‌اند در ایجاد رابطه با همسالان (آشر^۳ و تیلر^۴، ۲۰۰۱) و یادگیری در محیط آموزشی (واکر^۵ و هوپس^۶، ۲۰۰۳) موفق‌تر از کودکانی هستند که فاقد این مهارت هستند.

از جمله عواملی که می‌تواند بر رابطه متقابل فرد با دیگران تاثیر نیرومندی داشته باشد، اضطراب و پرخاشگری است. در جریان رشد، کودکان و نوجوانان طیف وسیعی از اضطراب‌ها را تجربه می‌کنند، گاه این اضطراب‌ها از آنچنان شدتی برخوردارند که زندگی روزمره و تحصیل آنان را دشوار می‌سازد. به ندرت اتفاق می‌افتد که در خلال فرآیند نوجوانی بحران‌های اضطرابی مشاهده نگردد. گاهی این اضطراب‌ها به طور ناگهانی و زمانی به صورت تدریجی ظاهر می‌شود (شعیری، ۱۳۸۳، به نقل از واحدیان، ۱۳۸۷). اضطراب در کودکان به صور گوناگون جلوه‌گر می‌شود، بعضی کودکان اضطراب خود را از طریق دلوپسی مداوم درباره‌ی ناراحتی که ممکن است برای خود یا خانواده‌شان رخ دهد، نشان می‌دهند، برخی دیگر یک اضطراب اجتماعی کلی و عده‌ای هم فوبی یا ترس غیرواقعی از خود بروز می‌دهند (آزاده، ۱۳۶۸، به نقل از کاظمی ملک محمودی و همکاران، ۱۳۸۶). اضطراب یک احساس

¹ . Slab
² . Genera
³ . Asher
⁴ . Tayler
⁵ . Walker
⁶ . Hopes

منتشر، ناخوشایند و مبهم دلواپسی است که با یک یا چند احساس جسمی همراه می‌گردد. از آن جمله می‌توان از تنگی نفس، تپش قلب، تعریق، سردرد، بیقراری و تمایل برای حرکت کردن نام برد (حسینی، ۱۳۸۴).

عوامل متعددی از جمله ممانعت از بروز پرخاشگری، تولد برادر یا خواهر، طرد شدن توسط والدین یا دوستان، جدایی از والدین و یا دوستان موجب اضطراب در کودکان می‌شود. فردی که می‌خواهد خود را از اضطراب و احساسات ناخوشایند آن رها سازد به هنگام مواجهه با موقعیت اضطراب‌آور از مکانیسم‌های دفاعی همچون اجتناب، بازگشت، انکار و سرکوب استفاده می‌کند (کلارنس^۱، ترجمه و هابزاده، ۱۳۷۰، به نقل از کاظمی ملک محمودی و همکاران، ۱۳۸۶).

تقریباً تمام پدر و مادرها بالاخره زمانی باید پرخاشگری کودک خود را کنترل کنند، امروزه پرخاشگری یکی از مسائل عمده خانواده‌ها، مدارس و اجتماع است (هنری^۲، ۱۹۹۴، به نقل از کاپلان، ۲۰۰۰، ترجمه فیروزبخت، ۱۳۸۱). پرخاشگری رفتاری است که هدف آن صدمه زدن به خود یا دیگران است. در این تعریف قصد و نیت حائز اهمیت است، یعنی رفتار آسیب‌زا در صورتی پرخاشگری محسوب می‌شود که از روی عمد و قصد، به منظور صدمه زدن به دیگران یا به خود انجام گرفته باشد (کریمی، ۱۳۸۲).

رفتار پرخاشگرانه ممکن است همراه با ضعف در سلامتی روانی و میزان فراوانی از مسائل سازگاری میان کودکان باشد. ممکن است رفتار پرخاشگرانه به صورت یک تهدید بالقوه برای رشد روانی در جوانی ظاهر شود و از آنجایی که کودکان پرخاشگر دوست دارند بیشتر رفتارهای ضد اجتماعی (مخل اجتماع) و مجرمانه در سنین بالاتر از خود نشان دهند، این موضوع دارای اهمیت ویژه است. کنترل رفتار پرخاشگرانه باید جزئی از اجتماعی کردن هیجانی کودکان هم در خانواده و هم در مدرسه و اجتماع باشد (پیکو^۳، کرستز^۴ و پلوهار^۵، ۲۰۰۶). موسیقی یکی از موسیقی یکی از ابزارهایی است که می‌تواند به به طور مستقیم در سطح عاطفه، احساس و تصویرسازی ذهنی و به طور غیرمستقیم بر روی شناخت فرد تاثیرگذار باشد (محمدی زاده، ۱۳۸۴).

موسیقی به دلیل جذابیت ذاتی که دارد، فضای امن و مناسبی برای ارتباط اجتماعی به وجود می‌آورد. اوقات لذت‌بخش، خاطرات خوشایند و علایق مثبت درونی را برمی‌انگیزد، به همین خاطر از میزان بی‌تفاوتی اجتماعی، گوشه‌گیری، عدم لذت و خشونت می‌کاهد (جوهری فرد، ۱۳۸۵، به نقل از سلطانی و همکاران، ۱۳۸۹). موسیقی درمانی یک حرفه حمایتی است و بیماران با انواع مختلف مشکلات جسمی

¹.Klarens

².Henry

³.Piko

⁴.Keresztes

⁵.Pluhar

و روانی و یا مشکلات و اختلالات عاطفی - اجتماعی می‌توانند از خدمات موسیقی درمانی بهره‌مند شوند. برای استفاده از خدمات آن شرط سنی وجود ندارد و بیماران از نوزاد تا سالخورده می‌توانند تحت درمان قرار گیرند (فوسن^۱، مارتین^۲ و هالی^۳، ۱۹۹۰، به نقل از کاظمی ملک محمودی، ۱۳۸۶).

اهمیت و ضرورت پژوهش

از آنجایی که زندگی آدمی در نیم قرن اخیر همراه با رشد سریع جمعیت و تغییرات وسیع اجتماعی و صنعتی، تحولات عظیمی یافته و به نظر می‌رسد که شمار بزرگی از کودکان و نوجوانان دچار مشکلات سازگاری اجتماعی و رفتاری - عاطفی هستند، ضرورت برنامه‌ریزی مربوط به رشد و پرورش مهارت‌های اجتماعی آنان بیشتر آشکار می‌شود و بر والدین و مربیان و معلمان است که آگاهی‌های لازم از این برنامه‌ها را بدست آورند. کسب مهارت‌های اجتماعی به عنوان یکی از اهداف مهم تعلیم و تربیت چنین ضرورتی را بیشتر آشکار می‌کند (دهقان، ۱۳۸۵).

دانش‌آموزان دوره ابتدایی در مرحله چهارم اریکسون، یعنی سخت‌کوشی در برابر حقارت قرار دارند. تجربیات کودکان در این دوره می‌توانند به احساس سخت‌کوشی و موفقیت آنان کمک کنند. این مرحله همچنین رشد عمل مستقل، همکاری با گروه‌ها و عمل کردن به صورت جامعه پسند همراه با نگرانی از بازی منصفانه را شامل می‌شود (مک‌هیل^۴، داریوتس^۵ و کاه^۶، ۲۰۰۳، سید محمدی، ۱۳۸۷).

دوره ابتدایی برای اولین بار به کودکان فرصت می‌دهد تا خودشان را با دیگران مقایسه نموده و تحت نظارت بزرگسالان خارج از خانواده‌شان کار و بازی کنند. بزرگسالان باید تجربیاتی فراهم آورند که به کودکان امکان دهند موفق شوند، احساس خوشایندی نسبت به خودشان داشته باشند و علاقه و خلاقیت‌شان را حفظ کنند. در رابطه با رشد شخصی و اجتماعی، واژه مهم پذیرش است. کودک محبوب کسی است که همسالانش اغلب می‌گویند او را دوست دارند و به ندرت می‌گویند که او را دوست ندارند. در مقابل کودک طرد شده کسی است که همسالانش اغلب می‌گویند او را دوست ندارند و به ندرت می‌گویند او را دوست دارند (سید محمدی، ۱۳۸۷).

کودکان طرد شده احتمال دارد که ترک تحصیل کنند، به رفتارهای بزهکارانه بپردازند و در نوجوانی و بزرگسالی مشکلات هیجانی و روانی داشته باشند. برخی از این کودکان بسیار پرخاشگرند، سایرین بسیار منفعل و منزوی می‌شوند و این کودکان ممکن است قربانی گردن کلفتی شوند (پلگرینی^۷ و

¹.Fossen

². Martin

³.Haley

⁴.McHayle

⁵.Dariotis

⁶.Kauh

⁷.Pellegrini

بارتینی^۱، ۲۰۰۰، سیدمحمدی، ۱۳۸۷). جانسون^۲ و جانسون (۲۰۰۰) در تحقیقات مختلف خود پیامدهای سودمند آموزش مهارت‌های اجتماعی را چنین عنوان می‌کند:

۱. رشد فردی و هویتی

۲. موقعیت‌های شغلی

۳. بهبود کیفیت زندگی

۴. سلامت فیزیکی

۵. سلامت روانی

۶. توانایی رویارویی با استرس و موقعیت‌های خشم‌انگیز

کوچکی (۱۳۸۴) در پژوهشی تأثیر آموزش گروهی مهارت‌های اجتماعی را بر سازگاری فردی-اجتماعی نوجوانان بزهکار آزمایش و بررسی کرد و به این نتیجه رسید که مداخله‌ی درمانی باعث افزایش سازگاری فردی و اجتماعی بزهکاران می‌شود.

آن دسته از کودکان، نوجوانان و بزرگسالانی که به طور غیرعادی دچار ترس یا اضطراب اجتماعی هستند، کمترین تمایلی برای حضور در موقعیت‌های اجتماعی و ارتباطی ندارند، چرا که همه موقعیت‌های اجتماعی و تعاملی بین فردی را صحنه‌های ارزیابی و انتقاد تلقی می‌کنند. شواهد حاکی از آن است که تعداد کثیری از والدین، مسئولین نظام آموزشی و اجتماعی از ناهنجاری‌های رفتاری کودکان و نوجوانان از قبیل، انحرافات اخلاقی، اضطراب، افسردگی، پرخاشگری و... در رنج هستند. انسان موجودی اجتماعی است و با دیگر هموعان خود در جامعه رابطه برقرار می‌کند، در تمام طول تاریخ برای برآورده ساختن نیازهای خود به هموعان خود نیازمند بوده و زندگی اجتماعی را برگزیده است. به این منظور فرد باید بدون ترس از انتقاد، طرد یا ارزیابی دیگران وارد موقعیت‌های جمعی شود و خود را به عنوان یک انسان ارزشمند بداند (استوار، خیر، ۱۳۸۵).

تحقیقات نشان داده‌اند بسیاری از کودکانی که در روابط اجتماعی دارای مشکل هستند و یا توسط همسالان خود مورد پذیرش واقع نمی‌شوند، در معرض انواع ناهنجاری‌های رفتاری قرار دارند (خیر، یوسفی، ۱۳۸۱).

^۱.Baritni

^۲.Johnson